

УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА ФОТОГРАФУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ

Ольга Кулініч,

доцент кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук

Останнє тисячоліття з появою різноманітних технічних засобів фіксації зображень все більше уваги приділяється мистецтву фотографування, створенню колекцій фотографій, як довколишнього світу, так і окремих фізичних осіб у спеціальних авторських проектах за певними тематичним напрямками. Фотографія дає змогу зафіксувати будь-яку мить з життя та майже в усіх випадках є носієм певної інформації. Певна кількість фотокадрів, наприклад представниками мас-медіа, іноді може робитися «приховано» в пошуках розкриття таємниць про приватне життя публічних осіб (отримання сенсаційного матеріалу). При обнародуванні таких фотографічних творів за певних умов можуть бути порушені права та інтереси осіб, зображених на таких фотографіях. Такі обставини визначають актуальність дослідження правового регулювання створення та використання фотографічних творів, зокрема із зображеннями фізичних осіб та визначення умов проведення зйомки фізичних осіб чи об'єктів навколишнього світу, вдосконалення правового регулювання режиму використання фотографічних творів.

Більшість праць, пов'язаних з дослідженням відносин творів використання фотографічних творів, пов'язані з визначенням фотографії як об'єкта права інтелектуальної власності й умов надання їм правової охорони. Зокрема, йдеться про роботи Ж. Зва-

рич, С. Мазуренко, В. Мельникова, О. Моргунової. Співвідношення права на фотографування та права особи на власне зображення присвячено увагу у працях Н. Сідоріної, С. Сліпченко та ін. Водночас, питання щодо реалізації права на фотографування, зокрема фізичних осіб, досліджувалися недостатньо.

Метою цієї статті є визначення умов реалізації права на фотографування фізичних осіб за чинним законодавством України та визначення певних обмежень (заборон), які пов'язані з фотографуванням фізичних осіб, закріплених у чинних нормативно-правових актах, нормах корпоративної етики, моралі тощо.

Відповідно до ч. 1 ст. 307 ЦК України [1], згода особи на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку припускається, якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру. Фізична особа, що погодилася на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, може вимагати припинення їх публічного показу в тій частині, яка стосується її особистого життя. Витрати, пов'язані з демонтажем виставки чи запису, відшкодовується цією фізичною особою. Отже, в цьому випадку йдеться, по-перше, про певну територію проведення зйомок (зокрема, на вулиці) та, по-друге, про заходи публічного характеру (збори, конференції, мітинги тощо), де дозволяється

проведення зйомки. Обов'язковою умовою є відкритість її проведення.

Отже, по-перше, серед умов реалізації права на фотографування є відкритість проведення фотографування.

Звертаємося до тлумачних словників терміну «відкритий» — явний, такий, що не приховується; відвертий, такий, що виражає прямоту та відвертість. Діяти відкрито — не приховуючи засобів та прийомів [2, 381]; це властивість, стан відкритості [3, 732].

Отож відкритість фотографування — це риса дій фотографа, що характеризуються через їх явність, неприхованість, несекретність для особи, щодо якої вчиняються.

Варто звернути увагу, що зйомки прихованою апаратурою чи за допомогою комп'ютерних Інтернет-програм не допускаються та можуть кваліфікуватись як втручання у приватне життя. Для запобігання таємному фотографуванню в деяких країнах вже почали лобювати законопроекти, що висувають технічні вимоги для виробників фотоапаратури щодо забезпечення її звуковим супроводом при фотографуванні чи фотоспалахом.

Наприклад, американський конгресмен П. Кінг підготував законопроект, у якому пропонує зобов'язати виробників мобільних телефонів із вбудованими камерами забезпечити фотографування неодмінним звуковим супроводом. Кожного разу, коли робиться знімок, апарат повинен видавати характерний звук «розумного» діапазону гучності. Якщо законопроект буде прийнятий, то всі нові мобільники, що продаються в США, не тільки зможуть імітувати фотоклацання, але й будуть позбавлені функції, що дозволяє її відключати чи приглушати [4].

Експерти британської організації захисту приватного життя *Privacy International* вважають, що мобільні телефони з вбудованими фотокамерами порушують право на приватне життя. З огляду на це, *Privacy Inter-*

national рекомендує виробникам телефонів обов'язково вбудовувати в них фотоспалах, який попереджатиме людей про те, що їх знімають. Деякі уряди й організації вже висловили свою заклопотаність некоректним використанням камерофонів. У Південній Кореї виробників мобільників зобов'язали додати в телефони гучний звуковий сигнал, який супроводжує фотографування. Заборону на використання камерофонів у своїх стінах уже ввели компанії *Intel*, *Samsung*, британське Міністерство закордонних справ і національні лабораторії *Lawrence Livermore* в Америці. Усе більше фітнес-центрів, басейнів та інших організацій також забороняють використовувати мобільники з камерами, щоб уникнути втручання в приватне життя [5].

Зважаючи на кількість втручань у приватне життя, в більшості країн світу намагаються впроваджувати технічні засоби (звукові чи світлові), за допомогою яких особу буде попереджено чи поінформовано про здійснення фотографування.

При розгляді спорів про неправомірність здійснення фотографічних знімків фізичних осіб у судах неодмінно звертається увага на характеристику властивостей технічних засобів за допомогою яких відбувається проведення зйомки. Сучасні технології (зокрема, потужні фотооб'єктиви) надають можливість зробити чіткий знімок на досить великій відстані, тому потрібно усвідомлювати, що відкритість зйомки та доступність особи для зйомки не свідчать про безумовну згоду на фотографування. Використання таких фотографій і за певних умов може тлумачитись як втручання в особисте життя.

Як приклад також можна навести рішення Паризького апеляційного суду, коли було визнано винним британського фотографа Дж. Фрейзера у вторгненні в приватне життя принцеси Діани. Папарацци сфотографував

поцілунок Діани й аль-Фаеда на яхті на узбережжі італійської Рив'єри та продав знімки провідним світовим таблоїдам за загальну суму понад 2 млн євро. Дж. Фрейзера судили у Франції, оскільки знімки з британських газет були передруковані у французькій пресі. Апеляційний суд признав Дж. Фрейзеру покарання у вигляді штрафу розміром 3000 євро, а також 5000 євро компенсації моральної шкоди єгипетському мільярдєру М. аль-Фаеду, батькові друга Діани. Суд першої інстанції визнав невинність Дж. Фрейзера, беручи до уваги, що Діана і аль-Фаед, відпочиваючи на Рив'єрі, не приховували своїх відносин від фотографів і цілувалися відкрито. Проте Апеляційний суд ухвалив діаметрально протилежне рішення. Зокрема, фотограф не може тлумачити доступність особи для зйомки як «безумовну згоду на те, щоб її фотографували, а знімки були опубліковані». У рішенні також вказано, що потужні фотооб'єктиви, що використовуються професійними фотографами, можуть зробити доступною для зйомки практично будь-яку особу [6].

Аналогічно в іншій справі за позовом Дж. Роулінг про незаконну публікацію фотографій із зображенням її сина було встановлено, що фото зроблені в 2004 році в Единбурзі за допомогою довгофокусного об'єктива під час сімейної прогулянки, а тому дії фотографа можуть розглядатися як втручання в приватне життя. У апеляційній інстанції вимоги позивачів були задоволені [7; 8].

Отже, можна дійти висновку, що відкритість фотографування є неодмінною умовою для реалізації права на фотографування, зокрема фізичних осіб, та полягає в діях фотографа, котрі характеризуються через їхню явність, неприхованість, несекретність для особи, щодо якої вчиняються. При розгляді справ у судових інстанціях щодо правомірності фотографування беруть до уваги технічні

можливості апаратури, обставини за яких було здійснено фотографування, інформованість та згоду особи щодо її фотографування.

По-друге, важливою умовою є місце проведення зйомки чи захід, під час якого було сфотографовано особу.

З аналізу змісту ст. 307 ЦК України можна дійти висновку, що зйомки фізичної особи без отримання її згоди допускаються «на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру». Термін «публічний» тлумачиться як: у присутності публіки, відкритий; суспільний, не приватний [2, 514]; всенародний; явний, оголошений, відомий [3, 535].

Видається доцільним уточнити це формулювання шляхом зміни його на термін «у громадських місцях». Така зміна є більш конкретною, з огляду на тлумачення цього терміна, що міститься в чинному законодавстві.

Так, місцями громадського користування є ті частини будь-якої будівлі, земельної ділянки, вулиці, водного шляху чи інших місць, які доступні або відкриті для населення постійно, періодично чи час від часу, та містить будь-який комерційний, діловий, культурний, історичний, просвітній, культовий, урядовий, розважальний, рекреаційний або аналогічний об'єкт, який таким чином доступний чи відкритий для населення [9].

Широше визначення терміна «громадське місце» надається в Законі України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» — як таке, що охоплює не тільки частину (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна чи відкрита для населення вільно, але й за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, зокрема й під'їзди, а також підземні переходи, стадіони [10].

Судами України вирішувалися спори про визначення правомірності здійснення фотозйомки фізичних осіб

і про визначення правомірності використання їхніх зображень шляхом опублікування чи доведення іншим способом до громадськості.

При розгляді однієї зі справ у задоволенні позову було відмовлено у зв'язку з тим, що фотографії позивача зроблено під час заходів публічного характеру. Так, позивач звернувся до суду з позовом про спростування недостовірної інформації та стягнення моральної шкоди на такій підставі. 23.03.2006 року, перед виборами, на площі в центрі м. Артемівська поширювалися безкоштовно екземпляри газети, в якій на сторінках 10 та 11 була надрукована стаття з публікацією фотографії позивача. В частині розгляду позову щодо правомірності опублікування фотографії було встановлено, що розміщення зображення позивача було зроблено зі стоп-кадру телебачення на громадських слуханнях (де позивач був одним з організаторів і ведучим громадських слухань), друкувалося в газеті не вперше, та як фото місцевого політичного діяча та кандидата в депутати заперечень раніше не виникало. Тож суд дійшов висновку, що в листопаді 2005 року позивач погодився на його зйомку під час громадських слухань, його фотографія була передрукована з раніше зробленої його фотографії та надрукована в газеті відповідача. Опублікована фотографія позивача була розміщена не як приватної особи та зроблена під час заходів публічного характеру — громадських слухань, а тому його інтереси порушені не були. Враховуючи це, в задоволенні позовних вимог в цій частині позову було відмовлено [11].

В іншій справі було здійснено фотографування в громадському місці та використано фотографічні твори без відповідної згоди зображеної особи. Позивачка звернулася до суду з позовом про захист честі та гідності і стягнення моральної шкоди в розмір 12 000 грн до редакції районної газети «Верховина», позаяк 05.11.2009 року

ця газета повідомила читачам, що продавці ліків спекулюють на людській біді та безпідставно підвищили ціни. В цій статті розміщено фото позивачки без її згоди (фото аптечного приміщення з підписом «В аптеках ажіотаж на ліки»), де вона у власній аптеці продає ліки, з фото впливає, що саме вона самовільно підвищила ціни. Позивач не подала суду докази того в якому статусі вона виступає по справі: чи як фізична особа, чи як фізична особа-підприємець. Проведення фотозйомки в аптеці як господарської структурі є публічним і згоди продавців та покупців не вимагається. Крім цього, таким фото підтверджується те, що в аптеках ажіотаж у зв'язку з епідемією грипу, що є загальновідомим фактом. Іншого редактор і автор статті не намагалися показати, щоби навмисне принизити честь і гідність позивачки, котра зображена у проти-грипозній масці, тобто фотографія не є відкритою для впізнання особи продавця ліків. Отож рішенням суду позов було визнано надуманим, таким, що не відповідає фактичним обставинам справи та задуму авторів статті, й відповідно, відмовлено в його задоволенні [12]. Ухвалою апеляційного суду Закарпатської області рішення залишено без змін [13].

Отож виокремимо дві основні умови права на фотографування. По-перше, це відкритість проведення зйомки та її проведення у громадському місці чи під час проведення заходів громадського характеру.

Водночас варто звернути увагу, що право на фотографування не є необмеженим. При створенні фотографічних творів не можна забувати про обмеження права на фотографування, котрі можуть встановлюватися чинним законодавством, нормами етики та моралі. Особливу увагу на це потрібно звертати, перебуваючи за кордоном, коли відповідно до норм країни можуть бути встановлені додаткові обмеження. Так, російська туристка

навіть не підозрювала, що невинне бажання зробити знімок веж Азріель (комплекс хмарочосів у м. Тель-Авіві) перетворить її на підозрювану в шпигунстві на користь «Хезболли» з наступним занесенням до бази туристів, які підозрюються Службою безпеки Ізраїлю, що в подальшому може ускладнити процедуру отримання візи до Ізраїлю [14]. Такі випадки додатково свідчать про необхідність ознайомлення туристів з обмеженнями чинного законодавства щодо права фотографування.

Розглядаючи обмеження права на фотографування відповідно до норм чинного законодавства України, потрібно зазначити, що ці обмеження визначаються нормами чинного законодавства або рішенням суду та можуть бути умовними чи безумовними, мати як абсолютний, так і відносний характер.

Чинне законодавство України визначає обмеження на проведення фотозйомки у таких випадках.

По-перше, безумовна заборона на фотографування існує під час проведення закритих пленарних засідань Верховної Ради України, коли забороняється використовувати фото-, кіно-, відеотехніку, засоби зв'язку, звукозапису й обробки інформації для осіб, які беруть участь у них [15]. До 2011 року в Україні діяла абсолютна заборона на проведення зйомки на території вокзалів і аеропортів, яка була встановлена ще в 1954 році [16].

По-друге, умовна заборона, що передбачає можливість проведення зйомки за попереднім погодженням з фізичними особами, як наприклад у таких випадках:

- фотографування фізичної особи, проведення кінозйомки, відеозапису, звукозапису та прослуховування співбесід особи з медичними працівниками чи іншими фахівцями при наданні їй психіатричної допомоги (вимагається отримання згоди цієї особи чи її законного представника та ліка-

ря-психіатра, який надає психіатричну допомогу) [17];

- фотографування, відео- та кінозйомка осіб, які живуть з ВІЛ, беруть участь у пов'язаних з ВІЛ-інфекцією наукових дослідженнях, випробуваннях відповідних медичних засобів і методів (тільки за їхньою письмовою згодою) [18];
- проведення в залі судового засідання фото- і кінозйомки, відеозапису, а також транслявання судового засідання (допускається за рішенням суду) [19].

Зазвичай, у судових процесах суддя вирішує питання про можливість здійснення фото- та відеофіксації протягом розгляду справи [20] чи тільки при оголошенні рішення у справі [21; 22].

За кордоном також встановлюються випадки щодо обмеження права на фотографування. Зокрема, закон, що забороняє фотографувати на вулицях або в приміщеннях поліцейських був прийнятий у Великобританії в межах Антитерористичного законодавства в 2000 році. У випадку його порушення особі, що здійснила зйомку чи намагалася зняти на фотоапарат, відеокамеру або мобільний телефон поліцейського, загрожує арешт і подальше ув'язнення строком до 10 років. Така заборона має захистити поліцейських від спроб використовувати їхні фотографії «в цілях терористичної діяльності чи актів тероризму» [23]. В Україні після цілої низки конфліктів даїшників з водіями і скандальних відеороликів ДАІ випустила інструкцію для своїх співробітників, яка закріплює права водіїв фотографувати та знімати представників ДАІ на відео при виконанні ними службових обов'язків. У такому разі даїшник зобов'язаний не помічати камеру та розмовляти виключно про причину зупинки. Єдине, він може попередити: якщо зйомка створюватиме перешкоди в роботі, її необхідно зупинити [24].

Керівництво Сейму Литви встановило обмеження для журналістів, які працюють у парламенті. Заборонено вносити відеокамери, фотоапарати, звукозаписну техніку, а також готувати інтерв'ю, робити відеозаписи та фотографувати в позначених спеціальним знаком місцях, поміж яких їдальні, ресторан, місця для куріння і туалети. Підставою для такого запровадження було бажання створити парламентаріям вільніші умови для роботи, щоб вони не боялися бути захоплені папараці в невідповідних ситуаціях. Порушників чекають різні санкції — від попередження до позбавлення акредитації. Обмеження роботи журналістів у парламенті Литви пов'язане з тим, що преса неодноразово розкривала факти вживання депутатами алкоголю [25].

Крім заборони фотографування, закріпленої у нормативно-правових актах, потрібно звернути увагу на заборону, що міститься в локальних актах, або встановлюється правилами професійної етики для представників тієї чи тієї професії. Прикладом порушення такої заборони було фотографування з подальшим розповсюдженням 14 фотографій шведською медсестрою, що тримала фрагменти видалених тканин пацієнта, зроблених під час нейрохірургічних операцій, які вона розмістила в Інтернеті на своїй сторінці. Хоча за ними не можна ідентифікувати пацієнта, такий вчинок порушує основи медичної етики та правило на заборону на використання знімальної апаратури, за допомогою якої можливо проведення зйомки в операційній (крім випадків зйомок освітніх фільмів для студентів-медиків), а також права пацієнта на таємницю особи та медичну таємницю [26].

Інший рівень заборони — індивідуальний — встановлюється в кожному конкретному випадку на підставі рішення суду. Наприклад, Лондонський суд заборонив фотографам знімати поп-зірку Л. Аллен без її відома та згоди. Просити про це співачку змусило постійне переслідування з боку фотографів, якому вона піддавалася протягом декількох місяців. Припис суду стосується представників двох фотобанків — *Matrix i Big Pictures*, фотографа Д. Босиновски та інших «особистостей, відповідальних за фотографування Л. Аллен в публічних місцях» [27].

Отже, на підставі викладеного можна дійти таких висновків. При вільному фотографуванні фізичних осіб повинні бути дотримані дві умови: фотографування повинно бути відкритим та здійснюватись у громадських місцях або при проведенні заходів публічного характеру. Саме за таких умов можливо вільно фотографувати фізичну особу. Обмеження щодо фотографування фізичних осіб умовно можна поділити на абсолютні (умовні та безумовні) й відносні (тільки безумовні). Чітке визначення таких підстав у положеннях чинного законодавства та ознайомлення з ними пересічних громадян запобігатиме порушенням у цій сфері. Крім цього, важливим питанням є визначення умов, за яких можливе розповсюдження фотографічних творів, яке може бути предметом додаткового дослідження. ♦

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356.

2. Ожегов С. И. Словарь русского языка : ок. 57 000 слов / Под ред. чл.-кор. АН СССР Н. Ю. Шведовой. — [19-е изд., испр.] — М. : Рус. яз., 1987. — 750 с.
3. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. / Владимир Иванович Даль. — М. : Рус. яз. — Медиа., 2003. — Т. 4: И-О. — 779 с.
4. В США могут обязать производителей камерофонов обеспечить воспроизведение щелчков при фотосъемке [Электронный ресурс] // Юридическая практика . — Режим доступа к ресурсу : <http://www.yurpractika.com/news.php?id=0016609>.
5. Шлыкова Н. Камерофоны вторгаются в частную жизнь? [Электронный ресурс] // All Nokia. — Режим доступа к ресурсу : <http://www.oviclub.ru/news/2001>.
6. Британский папарацци оштрафован за снимки принцессы Дианы [Электронный ресурс] // Юридическая практика. — Режим доступа к ресурсу : <http://www.yurpractika.com/news.php?id=0015603>.
7. Д. Роулинг выиграла суд по делу о публикации фотографий ее сына // [Электронный ресурс] // Юридическая практика. — Режим доступа к ресурсу : <http://www.yurpractika.com/news.php?id=0014304>.
8. Д. Роулинг повторно подала в суд на папарацци из-за фотографии ее сына [Электронный ресурс] // Юридическая практика. — Режим доступа к ресурсу : <http://www.yurpractika.com/news.php?id=0013583>.
9. Місце громадського користування : Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом (ст.1) м.Нью-Йорк, 15.12.1998 року // Нормативні акти України : електронна база даних [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_374.
10. Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» (ст.1) від 22.09.2005 року № 2899-IV (станом на від 30.12.2005 року) // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 52. — Ст. 565.
11. Рішення Артемівського міськрайонного суду Донецької області від 31.01.2008 року по справі №2-162-2008 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. — Режим доступу до ресурсу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/5554705>
12. Рішення Міжгірського районного суду Закарпатської області від 21.12.2009 року по справі № 2-538/2009 р. [Електронний ресурс] Єдиний державний реєстр судових рішень. — Режим доступу до ресурсу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/8413187>
13. Ухвала Апеляційного суду Закарпатської області від 02.03.2010 року по справі № 22-446/10 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. — Режим доступу до ресурсу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/8450889>
14. Россиянка подает в суд на Министерство обороны Израиля [Электронный ресурс] // Юридическая практика. — Режим доступа к ресурсу : <http://www.yurpractika.com/news.php?id=0010149>.
15. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» (ст. 46) № 39/95-ВР від 08.02.1995 року // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 12. — Ст. 81.
16. Отменен приказ 1954 года о запрете фото- и видеосъемки на вокзалах и в аэропортах [Электронный ресурс] // Юридическая Практика. — Режим доступа к ресурсу : <http://yurpractika.com/news.php?id=0026768>.

17. Закон України «Про психіатричну допомогу» (ст. 6) № 1489-III від 22.02.2000 року (станом на 12.05.2000 року) // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 19. — Ст. 143.
18. Закон України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ (ч. 2 ст. 15)» № 1972-XII від 12.12.1991 року // Верховна Рада України. — 1992. — № 11. — Ст. 152.
19. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (ч. 2 ст. 11) № 2453-VI від 07.07.2010 р. (станом на 03.08.2010 року) // Голос України. — 2010. — № 142.
20. Судья Печерського райсуда Києва О. Царевич продовжила слухання дела Е. Корнийчука [Електронний ресурс] // Юридическая практика. — Режим доступа к ресурсу : <http://jurpractika.com/news.php?id=0025154>.
21. Р. Киреев не разрешил возобновить трансляцию суда по «делу Ю. Тимошенко» [Електронний ресурс] // Юридическая практика. — Режим доступа к ресурсу : <http://jurpractika.com/news.php?id=0027410>.
22. Судья разрешил осуществлять фотосъемку оглашения приговора Ю. Тимошенко [Електронний ресурс] // Юридическая практика. — Режим доступа к ресурсу : <http://jurpractika.com/news.php?id=0027568>.
23. В Англии запретили фотографировать полицейских [Електронний ресурс] // Юридическая практика. — Режим доступа к ресурсу : <http://www.jurpractika.com/news.php?id=0016819>.
24. Гашиникам выдали инструкцию, как вести себя в конфликтных ситуациях [Електронний ресурс] // Юридическая практика. — Режим доступа к ресурсу : <http://jurpractika.com/news.php?id=0026476>.
25. В Литве журналистам запретили работать в туалетах Сейма [Електронний ресурс] // Юридическая практика. — Режим доступа к ресурсу : <http://www.jurpractika.com/news.php?id=0016171>.
26. Шведскую медсестру могут судить за фотографии операции [Електронний ресурс] // Юридическая практика. — Режим доступа к ресурсу : <http://www.jurpractika.com/news.php?id=0015314>.
27. Суд запретил папарацци фотографировать Л. Аллен [Електронний ресурс] // Юридическая практика. — Режим доступа к ресурсу : <http://www.jurpractika.com/news.php?id=0017106>.